

ТРАДИЦІЯ Й «ОНОВЛЕНЕ» ВЧЕННЯ ПРО СИНТАКСИЧНУ МОДЕЛЬ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

Іваницька Н. Л.

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

У проєкції на міжрівневу категорію «автосемантизм/синсемантизм» повнозначного слова з'ясовані деякі питання синтаксичного членування простого речення української мови; визначено умови проєктування повнозначними словоназвами денотатів прислівних позицій; із урахуванням синтагматичних особливостей повнозначних слів обґрунтовано виділення обов'язкових та факультативних компонентів прислівної залежності у формально-синтаксичній моделі простого речення.

Ключові слова: модель простого речення, категорія «автосемантизм/ синсемантизм», словоназва денотата, прислівна позиція, формально-синтаксичний компонент, член речення.

Иваницкая Н. Л. Традиция и «обновлённое» учение о синтаксической модели простого предложения. В проекции на межуровневую категорию «автосемантизм/синсемантизм» знаменательного слова истолкованы некоторые вопросы синтаксического членения простого предложения украинского языка; определены условия проектирования знаменательными словонаименованиями денотатов присловных позиций; с учётом синтагматических особенностей знаменательных слов обоснована возможность выделения обязательных и факультативных компонентов присловной зависимости в формально-синтаксической модели простого предложения.

Ключевые слова: модель простого предложения, категория «автосемантизм/ синсемантизм», словонаименование денотата, присловная позиция, формально-синтаксический компонент, член предложения.

Ivanytska N. L. Traditional and modern studies of simple sentence syntactical model. The article is focused on the issues of syntactic division in the sphere of the simple Ukrainian sentence. The problem is interpreted in the projection on the inter-level category "autosemantism / synsemantism" of the significant word. The ability of denotatum verbalized by a content word to predict the syntactical positions is analyzed. The author emphasizes the possibility of singling out the mandatory and optional syntactic components of the formal-syntactic model of a simple sentence taking into account the syntagmatic features of the significant words. The article provides the theory of the formal-syntactic structure model of a simple sentence focused on the inter-level category "autosemantism / semanticism", presents the selection and theoretical substantiation of the linguistic construct with its components established on the basis of the abstract concept in the grammatical (syntactic) system. The described system of positions and components of verbal dependence may to some extent qualify for a peculiar theoretical model, the components of which are based on the generalization of the category of "autosemantism / semanticism" and rooted in the dynamics of facts which generally involves the relative nature of general postulates both in terms of content and in relation to the purpose of linguistic names. The perspective is seen in the in-depth study of formal-syntactic models, taking into account the optimized lexical semantics of the components, in close connection with the positions of the latter considered through the prism of their auto-semantic and syn-semantic features.

Key words: simple sentence model, "autosemantism / synsemantism" category, word's denomination, nominal position, formal syntactic component, sentence member.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Видатний український мовознавець П. С. Дудик, активно й продуктивно займаючись дослідженням синтаксису мовлення, зауважував, що найважливішим проблемним теоретичним питанням синтаксису є будова речення взагалі й у конкретній мові зокрема [5]. Справді, кожна нова ситуація вимагає щоразу нових мовних утворень, які стають комунікативними лише за умови оформлення їх у речення. Специфіка мовної діяльності людини полягає в тому, що речення утворюється не кожного разу за новими схемами, а є продуктом лексичних заповнень відповідних схем, готових каркасів, які можна теоретично й практично представити у вигляді зразків, тобто моделей речення [12]. Усі мовні одиниці, що утворилися в

результаті теоретичного осмислення й узагальнення мовленнєвих реальностей за спільністю ознак, являють собою своєрідні моделі.

Відомо, що рівень абстракції в утворенні й номінуванні різних лінгвістичних моделей є неоднаковим. Морфологічне моделювання більшою мірою зорієнтоване на денотативну природу словоназв (на слово), тоді як синтаксичне моделювання, базуючись на морфологічну, відтворює вищий ступінь абстрагування від денотативної природи слова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У багатовекторному полі різних синтаксичних моделей окремо виділяється модель «члени речення», складовими якої в традиційному синтаксисі є такі: підмет, присудок, головний член односкладного речення, додаток, обставина, означення, дуплек-

сив, детермінант. Ця синтаксична модель є такою, що витримала випробування часом, хоча в деяких дослідженнях було запропоновано інші принципи членування речення, зокрема на основі таких одиниць, як «синтаксема», «синтагма», «компонент» тощо. Усі вони «мали право» на існування й використання, оскільки було враховано найголовніший аргумент – те, що між елементами, виділеними в процесі аналізу, й цілим існує залежність, у яку такі елементи вступають, а особливості цих залежностей головним чином впливають на членування речення. Цілком зрозуміло, що навряд чи можливо створити універсальну класифікацію, яка б повністю відображала складний механізм структури речення. Тому й модель членів речення виявила низку недоліків, суперечностей, неточностей у виокремлених ученими ознаках, що слугували критеріями виділення й розмежування конкретних членів речення як своєрідних мікромоделей традиційної моделі членів речення.

У сфері всіх мікромоделей традиційної моделі членів речення основна суперечність зводилася до відомого в теорії явища синкретизму [2], причиною якого ставав мовленнєвий матеріал, що не завжди легко й однозначно вкладався в рамки класифікаційної схеми членів речення. У дослідженні теорії членів речення вчені використовували методичний прийом запитання, що став свого роду методологічною основою цього вчення. Зрозуміло, запитання (як морфологічні – до частин мови, так і синтаксичні – до членів речення) є результатом практики мовного спілкування і співвідносяться з діями, предметами, ознаками, обставинами. Будь-яку синтаксичну модель речення можна розглядати як сукупність взаємопов'язаних одиниць – членів речення, представлених у вигляді синтаксичних запитань. Наприклад, модель «Хто? Що робить?» об'єднує речення з однаковими членами: «Студент складає залік», «Художник малює картину», «Лікар оглядає хворого» і т. д. Традиційна модель членів речення виявила свою дидактичну ресурсоздатність, оскільки здебільшого в постановці синтаксичних запитань не виникає будь-яких труднощів. Проте, як відомо, є чимало випадків, коли цей методичний прийом «не спрацьовує». Згадаймо, наприклад, тривіальні випадки, коли до члена речення можна поставити кілька синтаксичних питань, що прогнозують віднесення такого члена до різних мікромоделей. Тому виникли зауваження щодо використання запитань як надійного засобу розмежування членів речення [13; 14]. Прийнятним дидактичним постулатом вважається таке: кожна мікромодель (кожен член речення) традиційної моделі членів речення відповідає на синтаксичне питання, але не кожному мікромоделю (не кожен член речення) можна однозначно, без використання різних додаткових процедур аналізу, визначити за синтаксичним запитанням.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поступальний розвиток науки загалом, лінгвістики зокрема, вплинув на синтаксичне моделювання всіх синтаксичних одиниць (словосполучення, речення, членів речення). У цьому ракурсі високо оцінюємо масштабні здобутки традиційних теорій, результати

різних наукових граматичних шкіл, неабиякий внесок українських учених у розвиток сучасної граматики. Не можна побудувати якісну й надійну будівлю без міцного фундаменту. Теоретико-методологічну й дослідницьку базу для фундаментальних сучасних і подальших досліджень у галузі мовознавства надійно створено в Інституті Української мови НАН України, в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України в координації з науковцями, що працюють в університетах України. Основу наукових пошуків у галузі теоретичного синтаксису склали концепції системного аналізу динаміки лексичної, морфологічної, словотвірної та синтаксичної структур. Зважаючи на досягнення в розвитку лінгвістики взагалі, української зокрема, мають рацію вчені, які вбачають перспективу розвитку лінгвістики в тісному поєднанні традицій із новими здобутками й свіжими ідеями, що підпорядковано якнайглибшому розкриттю законів у сфері категорійних виявів структури та функцій мови.

Сучасну лінгвістику в плані вивчення проблемних питань моделювання структури речення, отже, характеризують і водночас доповнюють два протилежно спрямовані вектори: традиція й новаторство. Елементи нового виявляються насамперед у появі, систематизації, частково номінаціях різних теоретичних постулатів, схем, моделей, що базуються на особливостях повнозначних слів (повнозначних словоназвах денотатів), у яких урахована їхня природа щодо можливостей реалізації семантики (І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, Н. В. Гуйванюк, М. Я. Плющ, К. Ф. Шульжук, М. І. Степаненко, І. С. Попова, В. Д. Шинкарук, С. О. Соколова, М. П. Баган, А. В. Висоцький, О. Г. Межов, Т. Є. Масицька, Т. С. Слободинська, І. Я. Завальнюк, О. В. Кульбабська, С. О. Валюк, Л. М. Коваль та ін.).

У центрі сучасної лінгвістики продовжує перебувати слово як універсальний мовний знак, у якому, по суті справи, концентрується вся найголовніша проблематика вивчення мови. Орієнтація сучасних теорій на семантику в найрізноманітніших підходах та інтерпретаціях, що загалом відтворюють ономазіологічний, мислительний, власне мовний комплекс «природа – людина – мова», з особливою виразністю засвідчує цілісність слова в його різноаспектних мовних і метамовних інтерпретаціях. Слово у вигляді словоформи входить у речення, ставши невід'ємною складовою всієї синтаксичної науки.

Звернення видатних митців науки, культури, філософів, соціологів базуються, звісно, на найсуттєвішому параметрі слова – його номінативній функції, що полягає в називанні предметів, явищ, процесів, якісних та кількісних ознак реалій позамовної дійсності, які відображаються, сприймаються, осмислюються людським розумом і закріплюються системою мови. Номінативна функція слова з погляду самого визначення його аксіологічного статусу є досить непростим явищем. З одного боку, в науці продовжуються дискусії стосовно того, що ці одиниці називають, а, з іншого боку, як це «що» формально експлікується засобами мови та як узагальнюється й постає у вигляді відповідних лінгвістичних моделей.

Останнім часом у граматичному (синтаксичному) вивченні слова, зокрема повнозначного, утвердився денотативно-структурний напрям, суть якого полягає у вивченні повнозначних слів щодо їхньої здатності/нездатності автономно номінувати денотати (І. Р. Вихованець, А. П. Загнітко, К. Г. Городенська, Н. Б. Іваницька, Н. Л. Іваницька, О. М. Леута, Н. І. Гуйванюк, О. Г. Межов, Л. М. Коваль, Н. І. Кухар, В. М. Каленич, Ю. Б. Лебідь, Т. В. Савчук та ін.). Результатом такого підходу стало утвердження в українській граматичній науці міжрівневої категорії «атосемантизм/синсемантизм», положення якої були екстрапольовані на вивчення лексичної та граматичної систем сучасної англійської мови, зокрема в зіставленні дієслівних систем української та англійської мов у парадигматичному та синтагматичному вимірах [7, 8]. Різні гіпотези стосовно моделювання структури речення в проекції на цю міжрівневу категорію конструювалися й перевірялися за єдиним критерієм: як повнозначне слово номінує денотат (за здатністю повнозначного слова в межах його фонемного складу чи поза його межами номінувати денотат). Ця властивість повнозначного слова перевірялася його синтагматикою (сполучуваністю з іншими словоназвами денотатів в синтагматичних поєднаннях із іншими словоназвами денотатів). Таким «надійним» матеріалом слугували в основному тлумачні словники, інформація в яких допомогла зробити попередній розподіл аналізованих словоназв за ознакою «автосемантизм/синсемантизм».

В україністиці моделювання синтаксичної структури простого речення як оновлений методологічний ракурс кваліфікації було термінологічно представлено номінаціями: **категорія «автосемантизм/синсемантизм», автосемантичне слово (автосемантична словоназва денотата)**, замість *абсолютивне слово*; **синсемантичне слово (синсемантична словоназва денотата)**, замість *релятивне слово*, як і введенням у науковий обіг низки інших термінів, що певною мірою доповнили, конкретизували, увиразнили й оновили теорію моделювання структури простого речення (**іменникова словоназва предметного денотата, дієслівна словоназва процесуального денотата, прикметникова словоназва атрибутивного денотата, експлікатор синсемантизму** словоназви денотата, **ланцюгові ряди синсемантичних словоназв денотатів** та ін.) [14, 15, 16].

В україністиці все більше утверджується підхід до розмежування автосемантичних-синсемантичних словоназв денотатів, проектуючи в такий спосіб дещо оновлене вчення про моделювання структури простого речення у вигляді взаємопов'язаних формально-синтаксичних компонентів (компонентів формально-синтаксичної структури простого речення) [15]. Необхідно зауважити, що такий підхід не заперечував засад традиційної граматики, а, навпаки, поглиблював її основоположні принципи та сприяв розв'язанню багатьох питань, так чи інакше пов'язаних із семантико-граматичними властивостями повнозначного слова [16]. Результати такої орієнтації уможливили розгляд простого речення у вигляді її формально-синтаксичної моделі з урахуванням позицій, утворюваних повнозначними сло-

воназвами денотатів, а отже, введенням у систему компонентів такої моделі **прислівних компонентів (формально-синтаксичних компонентів прислівної залежності)**.

Формально-синтаксична (позиційна) модель простого речення постає як модель простого речення, яка містить систему взаємопов'язаних компонентів і базується на системі позицій, що їх утворюють повнозначні словоназви денотатів, розмежовані за категорією «автосемантизм/синсемантизм». Розмежовуємо, отже, головні й неголовні позиції. Головні позиції, зрозуміла річ, посідають особливе місце в моделюванні простого речення. Такими є три позиції: позиція підмета, позиція присудка (в двоскладному реченні), позиція головного компонента (в односкладному реченні). Решта позицій є неголовними: саме в них сповна «спрацьовує» теорія, спроектована на міжрівневу категорію «автосемантизм/синсемантизм» повнозначної словоназви денотата. Розмежовуємо такі найголовніші прислівні позиції, утворювані повнозначними словами: сильні прислівні позиції (Т. В. Савчук); «приховані» сильні прислівні позиції; умовно сильні прислівні позиції; слабкі прислівні позиції (Н. І. Кухар).

Сильні позиції утворюють усі синсемантичні словоназви денотатів. В українській мові такими є дієслівні словоназви процесуальних денотатів: *«Ми працюємо любимо, що в творчість перейшла»* (М. Рильський) – сильні прислівні позиції утворюють: синсемантична словоназва (словоформа) процесуального денотата *любимо* + (експлікатор синсемантизму *працюємо*); синсемантична словоназва (словоформа) *перейшла* + (експлікатор синсемантизму *в творчість*).

У ракурсі цієї теорії необхідно наголосити ще й на тому, що сфера синсемантичних словоназв денотатів, зокрема процесуальних, обіймаючи надзвичайно велику кількість ($\approx \frac{2}{3}$ всіх дієсловоназв процесуальних денотатів), включає до свого складу також дієслова, що виявили абсолютну сполучуваність із тими самими формами експлікаторів, зокрема з інфінітивом. Такі дієслова виділено в групу т. зв. «інформативно недостатніх» (за однозначним формальним критерієм). А утворені на цій базі семантичні єдності прийнято вважати **граматикалізованими семантичними єдностями**, які моделюють один формально-синтаксичний компонент аналітичної будови [15]: *«За кілька днів мало розпочатися будівництво»* (З газ.); *«Він бажав у далі сині полетіти»* (А. Малишко); *«Уміти жити – трудне, високе вміння»* (І. Франко).

«Приховані» сильні прислівні позиції утворюють також синсемантичні словоназви денотатів у структурі т. зв. «неповних речень»: *«Що ти сказав? – Правду»*. У першому реченні *«Що ти сказав?»* синсемантична словоназва процесуального денотата *сказав* утворює сильну прислівну позицію у семантичній єдності (*сказав* + *що*). У другому (неповному) реченні *«Правду»* з відсутнім у ньому присудком спостерігаємо неповну семантичну єдність (... + *правду*) із прихованою в ній сильною позицією, що її утворює відсутня дієслівна синсемантична словоназва процесуального денотата.

Умовно сильну прислівну позицію утворюють, на відміну від синсемантичних, автосемантичні словоназви денотатів із розширеним обсягом їхньої семантики [11, 15]: «*Так ніхто не кохав. Через тисячу літ лиші приходять подібне кохання*» (В. Сосюра). Пор.: *Через тисячу літ лиші приходять кохання*. Прикметник *подібне* виявляє здатність обов'язково розширювати семантичний обсяг автосемантичної іменникової словоназви предметного денотата *кохання*, а отже, утворювати умовно сильну прислівну позицію.

Форму й кількісний склад обов'язкових прислівних компонентів зумовлюють синсемантичні словоназви денотатів, які відкривають сильні позиції. При одному й тому самому синтаксичному компоненті може бути одна чи кілька (дві, три) сильні позиції і, відповідно, один чи кілька (два, три) обов'язкових прислівних компонентів. Здебільшого сильну позицію заповнюють варіативні морфологічні форми з певним значенням (*знаходитись у кімнаті, біля кімнати, над кімнатою*). Дві й більше сильні позиції заповнюють фіксовані морфологічні форми імен у непрямих відмінках із різним значенням (*дати хлопцеві пораду*).

Типовим для української мови є заміщення сильних позицій одним обов'язковим прислівним компонентом, вираженим безприйменниковим іменником у знахідному відмінку (*змінити що-небудь, шанувати кого-небудь*); у родовому відмінку (*добитися чого-небудь, боятися кого-небудь*); у давальному відмінку (*подобатися кому-небудь, допомагати кому-небудь*); в орудному відмінку (*володіти чим-небудь, займатися чим-небудь*). За нашими підрахунками, найбільш частотними виявилось функціонування обов'язкових приіменникових компонентів у двоскладних реченнях у науковому стилі. Високу частотність в українських текстах різних стилів, особливо художнього, виявляють обов'язкові іменникові компоненти розширеної структури з прикметниковими словоназвами, без яких втрачається не лише емоційність, але й понятійно-сміслова інформативність відповідних іменникових словоназв предметних денотатів: «*Приємно стрічати гостей. Звичайно, коли йдеться про гостей бажаних*» (І. Вихованець).

Хоча прикметникові словоназви атрибутивних денотатів є нечастими щодо утворення сильних позицій, все ж українська категорійна система прикметників відтворює закономірність проектувати сильні позиції в значенневих варіантах вищого й найвищого ступенів порівняння якісних прикметників: «*Сонце смажить так, що ... небо спеліло й таке пустельне, що страшише за землю*» (Є. Гуцало). Приприкметникові обов'язкові компоненти формально-синтаксичної моделі речення, зумовлені найвищим ступенем порівняння прикметників, можна представити такими структурами: з (із) + іменник

(займенник) у родовому відмінку: «*Страус - найбільший із птахів*» (3 газ.); за + іменник (займенник) у знахідному відмінку: «*Семен - наймолодший і найспритніший за всіх*» (І. Ле); між (межі) + іменник (займенник) в орудному відмінку: «*Межи ними найвеселіший був Іван*» (І. Франко). Подібно до прикметників така ж закономірність простежується в утворенні й функціонуванні обов'язкових приприкметникових компонентів у сильних позиціях, прогнозованих синсемантичними прислівниковими словоназвами адвербіальних денотатів.

Виокремлення факультативних (необов'язкових) прислівних компонентів формально-синтаксичної структури речення деякі вчені пов'язують із розмежуванням синтаксичних зв'язків між повнозначними словами й похідним від цього – виділенні т. зв. «невласне-словосполучень» (вторинних, похідних) (І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, І. П. Распопов, Л. Д. Чеснокова та ін.). Ми розглядаємо факультативні прислівні компоненти як неголовні компоненти реченнєвої структури, які заповнюють слабкі позиції і не беруть участі в обов'язковому структурному завершенні компонентів, від яких вони залежать. У реченнєвій структурі факультативні прислівні компоненти економно відтворюють компресовані ситуації. Тому основне функціональне призначення таких компонентів убачаємо в їхній синтаксичній здатності ущільнювати зміст висловленого в межах цілісної реченнєвої структури: «*Вересневе сонце непомітно зайшло за потріскані негусто хмари*» (М. Стельмах).

Висновки та пропозиції щодо подальшого дослідження проблеми. Модель формально-синтаксичної структури простого речення, орієнтована на міжрівневу категорію «автосемантизм/синсемантизм», забезпечує виділення й теоретичне обґрунтування мовного конструкта з усталеними в ньому складниками на базі абстрагованого поняття в граматичній (синтаксичній) системі. Описаний варіант представлення теорії, що стосується синтаксичного моделювання структури речення у вигляді формально-синтаксичної моделі в аспекті міжрівневої категорії «автосемантизм/синсемантизм», може прогнозувати можливість екстраполяції такого підходу на інші мови.

Описана система позицій та компонентів прислівної залежності якоюсь мірою може претендувати на своєрідну теоретичну модель, складові якої базуються на узагальненні категорії «автосемантизм/синсемантизм» й укоріненні в динаміку фактів, що загалом передбачає відносний характер загальних постулатів як щодо змісту, так і щодо металінгвістичних найменувань.

Перспективу убачаємо в поглибленому вивченні формально-синтаксичних моделей з урахуванням оптимізованої лексичної семантики компонентів у тісному зв'язку з позиціями останніх, розглянутими крізь призму їхніх автосемантичних та синсемантичних ознак.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адмони В. Г. Структурно-смысловое ядро предложения / В. Г. Адмони // Члены предложения в языках различных типов. – Л. : Наука, 1972. – С. 35–50.
2. Бабайцева В. В. Изучение членов предложения в школе / В. В. Бабайцева. – М. : Просвещение, 1975. – 154 с.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
4. Городенська К. Г. Деривація синтаксичних одиниць / К. Г. Городенська. – К. : Наук. думка, 1991. – 192 с.

5. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення (Просте речення. Еквівалент речення) : [монографія] / П. С. Дудик. – К. : Наук. думка, 1973. – 226 с.
6. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : Вид-во ДонНУ, 2006. – 378 с.
7. Іваницька Н. Б. Дієслівні системи української та англійської мов : парадигматика і синтагматика : [монографія] / Н. Б. Іваницька. – Вінниця : СПД Главацька, 2011. – 636 с.
8. Іваницька Н. Б. Модель простого речення дієслівної будови як *tertium comparationis* синтагматики дієслівних систем української та англійської мов / Н. Б. Іваницька // Проблеми зіставної семантики : [зб. наук. статей / вип. рец. А. В. Корольова]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. – Вип. 11. – С. 199–205.
9. Іваницька Н. Л. Абсолютивно-релятивна природа повнозначного слова і формально-граматичне членування речення / Н. Л. Іваницька // *Verba Magistri* : Мовознавство. Літературознавство. Журналістикознавство. Педагогіка. Методика. – Х., 2008. – С. 82–92.
10. Іваницька Н. Л. Вплив сполучуваності повнозначних слів на утворення компонентів синтаксичної структури речення / Н. Л. Іваницька // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 97–104.
11. Іваницька Н. Л. Повнозначне слово в синтаксисі : традиція й оновлені теорії / Н. Л. Іваницька // Граматики слов'янських мов : основи типології і характерології. Тематичний блок : [матеріали XV Міжнародного з'їзду славістів (20.08 – 27.08.2013 р., Мінськ, Республіка Білорусь)]. – К., 2013. – С. 65–78.
12. Іваницька Н. Л. «Модель» у металінгвістичній системі теоретичних постулатів / Н. Л. Іваницька // Граматичні студії : [зб. наук. праць / Донецький нац. ун-т; наук. ред. А. П. Загнітко]. – Вінниця : ДонНУ, 2016. – Вип. 2. – С. 7–12.
13. Іваницька Н. Л. «Традиційний» член речення в аспекті сучасних інтерпретацій «повнозначності» слова / Н. Л. Іваницька // Научный прогресс на рубеже тысячелетия – 2007 : [материалы II Междунар. науч.-практ. конф.]. – Днепропетровск, 2007. – Вып. 8 : Филологические науки. – С. 27–28.
14. Іваницька Н. Л. Повозначне слово : теоретичний та лінгводидактичний аспекти : [навч. посіб. для студентів-філологів] / Н. Л. Іваницька. – Вінниця : ТОВ «Меркюрі-Поділля», 2014. – 248 с.
15. Іваницька Н. Л. Повозначне слово української мови в сучасних категорійних вимірах : [монографія] / Н. Л. Іваницька. – Вінниця : Нілан ЛТД, 2017. – 266 с.
16. Іваницька Н. Л. Синтагматика українського дієслова і синтаксичний аналітизм : [монографія] / Н. Л. Іваницька. – Вінниця, 2012. – 180 с.
17. Попова І. С. Фундаментальні категорії метамови українського синтаксису (одиниця, зв'язок, модель) : [монографія] / І. С. Попова. – Д. : Вид-во ДНУ, 2009. – 432 с.